

MACIEJ SZCZUROWSKI ▶

Symbole w przestrzeni politycznej Litwy

Współczesną tożsamość Litwy i Litwinów, podobnie jak innych suwerennych krajów, w znacznym stopniu determinuje świadomość ukształtowana w obszarach symboliczności. Nie jest to bynajmniej myśl oryginalna i odosobniona, co najwyżej niedoceniana lub czasami wręcz zapomniana. Odnosząc się do spraw szeroko rozumianej kultury politycznej w ramach klas, w dobie francuskiej rewolucji, Lynn Hunt napisał, że symbole i rytuały polityczne nie stanowią dla władzy zbioru metafor, lecz są środkiem jej sprawowania¹. Sposób interpretacji symboli, zrozumienie istoty, jak są one generowane i jak wykorzystywane w praktyce, ma ogromne znaczenie, także dla pragmatyzmu funkcjonowania całych systemów politycznych.

Potoczne pojęcie przestrzeni politycznej, czy też sceny politycznej, jest stosunkowo wąskie i sprowadza się z reguły do działających na tejże scenie partii politycznych. Tymczasem należy pamiętać, że wypełniają ją liczne podmioty polityki, czyli najogólniej rzecz biorąc zbiorowi lub indywidualni uczestnicy życia politycznego. Nie inaczej jest w Republice Litwy². Tamtejszą przestrzeń polityczną możemy określić jako zróżnicowaną i wielopodmiotową. W zasadzie nie wyróżnia się ona niczym szczególnym w stosunku do pozostałych państw demokratycznych w regionie Europy

¹ L.A. Hunt, *Politics, Culture and Class in the French Revolution*, University of California Press, 1984, s. 84.

² W tekście z pełną świadomością używam formy „w Litwie” a nie „na Litwie” jako bardziej poprawnej i bardziej pożądanej przez Litwinów.

Środkowo-Wschodniej, przy czym posiada swoją specyfikę w ramach tożsamej dla Litwy kultury politycznej. Tą ostatnią można określić jako zbiór przekonań określonej społeczności, które są przez ową społeczność, w tym przypadku naród litewski, akceptowane.

Kultura w ujęciu ogólnym najczęściej przedstawiana bywa jako poziom rozwoju społeczeństw, grup czy jednostek w danej epoce historycznej, czasem rozumiana również jako cywilizacja³. Kultura polityczna⁴ to najogólniej rzecz biorąc ogół postaw, wartości czy też określonych standardów zachowań w ramach relacji pomiędzy podmiotami polityki, zwłaszcza dotyczących wzajemnych stosunków władzy i obywateli⁵. Jest to pojęcie wchodzące w zakres zainteresowań badawczych socjologii i politologii, a w szczególności z zakresu badań socjologii polityki. Kultura polityczna obejmuje zarówno zainteresowanie polityką, wiedzę o polityce, znajomość faktów, ale również ocenę zjawisk politycznych i sposobów sprawowania polityki⁶. W ramach kultury politycznej odnosić się będziemy nie tylko do uznanych wzorów zachowań politycznych, ale również do kwestii emocjonalnego podejścia i oceny takich zjawisk, jak państwo, ojczyzna itp. W tym kontekście spojrzenie na współczesną Litwę wydaje się szczególnie interesujące.

W ramach szeroko rozumianej kultury politycznej możemy wyróżnić różnego typu podkultury, jak chociażby: regionalne, narodowościowe, transnarodowe, odmiennych doświadczeń historycznych, części składowych systemu politycznego itp. W praktyce, mamy do czynienia z mieszaniem rodzajami kultur politycznych. Przedmiotem naszego zainteresowania będzie kultura charakterystyczna dla systemów demokratycznych. W założeniach teoretycznych cechuje ją duży stopień aktywności obywateli przy zaangażowaniu w sprawy funkcjonowania nie tylko narodowego,

³ A. Kłoskowska, *Kultura masowa. Krytyka i obrona*, Warszawa 1980, s. 40.

⁴ Kultura polityczna (ang. political culture), szerzej patrz: J. Olick, T. Omeltchenko, *Political culture*, [w:] *International encyclopedia of the social sciences*, wyd. 2, Detroit: Macmillan Reference 2008, s. 300–302.

⁵ J.J. Wiatr, *Socjologia polityki*, Warszawa 1999, s. 189.

⁶ Szerzej patrz: M. Somers, *What's Political or Cultural about Political Culture and the Public Sphere? Toward an Historical Sociology of Concept Formation*, „Sociological Theory” 1995, nr 13 (2), s. 113–144.

ale również transnarodowego systemu politycznego, a którą możemy określić jako kulturę obywatelską⁷.

W poniższych rozważaniach będziemy między innymi szukać odpowiedzi na pytanie: czy i w jakiej formie kultura obywatelska w Litwie znajduje swój wyraz w symbolice o charakterze politycznym. Obserwując dynamikę powstawania i funkcjonowania symboli na scenie politycznej w Litwie, będziemy mieć zwłaszcza na uwadze, że kultura obywatelska (*civic culture*) jest typem kultury pluralistycznej, w której podstawową rolę odgrywają dyskusja, argumentacja, porozumienie i różnorodności. To kultura otwarta na zmiany. Twórcy współczesnych podstaw rozumienia kultury obywatelskiej, Gabriel Almond i Sidney Verba różnicują kultury polityczne, w których obywatele są aktywni lub nieaktywni wobec spraw publicznych, wykazują związki między uczestnictwem obywateli w życiu politycznym a ich postawami wobec systemu politycznego⁸.

Obserwując i opisując litewską scenę polityczną, należy mieć na uwadze, że kultura obywatelska, zachodząca w przestrzeni życia publicznego, przekłada się na aktywność polityczną, w obrębie której dostrzec można takie między innymi zjawiska, jak: wyrażanie opinii politycznych, uczestnictwo w życiu politycznym, udział w wiecach, zgromadzeniach, demonstracjach, pisanie petycji, organizowanie się wokół celów politycznych i inne. Jednocześnie kultura obywatelska przejawia się w działaniach niekoniecznie politycznych sensu stricto, jak chociażby działalność samopomocy, charytatywna, samoorganizacja wokół politycznych celów, działalność edukacyjna i promująca pewne style życia⁹. Należy w tym miejscu podkreślić, że dobrze realizowana kultura obywatelska w znacznej mierze opiera się na społecznym zaufaniu, systemie wspólnych dla danej grupy norm i powiązań, co skutkuje wysokim stanem współpracy między obywatelami określonej wspólnoty, dużym zaufaniem, regułą odwzajemniania uczynności, znacznym zaangażowaniem obywatelskim. Jednym słowem są to czynniki, które określają kanon norm społecznych, w tym także w sferze obrzędowości publicznej.

⁷ Jerzy J. Wiatr, *Socjologia polityki*, Warszawa 1999, s. 191.

⁸ G. Almond, S. Verba, *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton, Princeton University Press, 1963, s. 11–21.

⁹ Szerzej na ten temat patrz E. Wnuk-Lipiński, *Socjologia życia publicznego*, Warszawa 2008, s. 160–162.

Jedno z podstawowych pytań dotyczących sformułowanego w tytule problemu będzie dotyczyć stopnia kultury politycznej, w tym także obywatelskiej, w Litwie na tle innych krajów Zjednoczonej Europy. Jest to pytanie co najwyżej z kategorii retorycznych, albowiem wszelkiego rodzaju wartościowania, porównania czy oceny są tutaj zarówno niemożliwe, jak i nieuzasadnione. Jak zauważa Irena Kamińska-Szmaj, część badaczy jest przekonana, że kulturę polityczną należy jedynie opisywać, unikając ocen, ponieważ wszelkie jej wartościowanie prowadzi do negacji zjawisk odbiegających od przyjętych i aprobowanych reguł. Cytowana autorka utrzymuje, że należy przyjąć stanowisko badaczy, którzy w kulturze politycznej nie stosują kryterium oceny, co pozwala na uniknięcie selektywnego ujęcia kultury, ale nie wyklucza oceny jej poziomu¹⁰.

Bez wątplenia kultura polityczna w Litwie, a więc i kultura obywatelska, posiada swoje odrębne i charakterystyczne cechy w porównaniu nie tylko z krajami Europy Zachodniej, ale też jest nieco inna niż w większości krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Determinuje ją litewska przeszłość, cechy narodowe, specyfika systemu społeczno-politycznego i szereg innych. Problematyka uwarunkowań historyczno-politycznych, które miały wpływ na ukształtowanie się litewskiej kultury politycznej jest niezwykle obszerna¹¹. Wspomnę jedynie, że po obaleniu reżimu komunistycznego, mimo nadziei, nie nastąpiło rychłe i daleko idące utożsamienie się większości obywateli Litwy z nowym państwem¹².

W niniejszym tekście pragnę skupić się na niewielkim wycinku tego ogromnego pola badawczego, jaki stanowi symbolika w przestrzeni politycznej. Jest ona ściśle związana z rytuałem politycznym i obrzędowością publiczną jako ważnymi elementami życia społecznego, kultury

¹⁰ I. Kamińska-Szmaj, *Co to jest kultura polityczna?*, [w:] J. Anusiewicz, B. Siciński red., *Język a Kultura*, t. 11, *Język polityki a współczesna kultura polityczna*, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław 1994, s. 13.

¹¹ W szerszym kontekście interesujące są rozważania na ten temat Jarosława Bratkiwicza. Patrz idem, *Tradycjonalizm, kolektywizm, despotyzm. Kontynuacyjne ujęcie ewolucji historyczno-politycznej (ze szczególnym uwzględnieniem Rosji)*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1991.

¹² Wpływ na ten stan rzeczy miało kilka przyczyn, z których najważniejsze wydają się być: stopień świadomości społeczeństwa litewskiego, powiązania społeczno-ekonomiczne jako pozostałość po Związku Radzieckim oraz stanowisko rosyjskiej i polskiej mniejszości (w zasadzie większości) narodowej w Litwie.

politycznej¹³. Pytanie o formy rytuału politycznego jest jednocześnie pytaniem o określoną symbolikę. Symbol jest odpowiednikiem pojęcia postrzeganym zmysłowo. Jest także pojęciem, ale innym, bardziej wyrazistym, jednoznacznym w odbiorze, mimo że jest w pewnym sensie znakiem umownym. Ta umowność sprawia, że symbole w różnych kulturach mogą mieć różne znaczenia, co tym samym odróżnia symbol od jednoznacznej w swym znaczeniu, związanej z obiegowymi konwencjami i stereotypami myślowymi oraz powszechną wiedzą o zjawiskach, alegorii.

Kategoria symbolu jest różnorodnie definiowana i ma wiele ujęć teoretycznych. Ostatnio najbardziej popularne są definicje związane z rozważaniami na temat funkcjonowania symbolu w kulturze, autorstwa takich klasyków antropologii kulturowej jak: Carl Gustav Jung, Paul Ricoeur, Ernst Cassirer czy wreszcie Mircea Eliade¹⁴. Najczęściej ujmują oni symbol jako pojęcie, które zastępuje myślowo inne zjawisko, jest swoistą figurą retoryczną mającą na celu zastąpienie nazwy jakiegoś przedmiotu lub zjawiska nazwą innego, pozostającego z nim w uchwytnej zależności¹⁵. Symbol, czy też system symboli (znaków) pokazuje zaistnienie określonego stanu. Jest przede wszystkim odzwierciedleniem pojęć abstrakcyjnych, przyjętych w kulturze danej społeczności, przy czym wszystko może stać się symbolem i wyrażać jednocześnie kilka znaczeń. Symbol więc, jako sztuczny twór powołany do życia przez człowieka, jest częścią naszego uwikłania w świat form symbolicznych, dzięki którym porządkujemy i wyrażamy swój świat. Ujmując problem nieco prościej, możemy powiedzieć, że wyobraźnia społeczna zawsze organizowała się wokół symboli, ponieważ obrazują one różnego rodzaju mity i idee. Główną intencją stosowania symboli w polityce jest chęć zakomunikowania pewnej treści po to, aby wpłynąć na określonego odbiorcę, ku któremu ta treść jest skierowana.

¹³ Piszę o tym m.in. w: *Odwołanie do przeszłości w obrzędach i promocji urzędów oraz instytucji publicznych*, [w:] B. Szklarski red., *Mity, symbole, rytuały we współczesnej polityce. Szkice z antropologii polityki*, Warszawa 2008, s. 228–239.

¹⁴ Patrz m.in. C.G. Jung, *Archetypy i symbole. Pisma wybrane*, Warszawa 1981; P. Ricoeur, *Pamięć. Historia. Zapomnienie*, Kraków 2006; E. Cassirer, *Esej o człowieku. Wstęp do filozofii kultury*, Warszawa 1998; M. Eliade, *Obrazy i symbole*, Warszawa 2009.

¹⁵ Szerzej na ten temat patrz, J. Kmita, *Symbolizowania jako relacja aksjologiczna i jako relacja sematyczna*, [w:] T. Kostyrko red., *Symbol i poznanie*, PWN, Warszawa 1987, s. 188–197.

Systemy symboliczne najwcześniej rozwinęły się w sferze magicznej i religijnej społeczeństw, po czym przeniknęły do polityki jako element szeroko rozumianej kultury politycznej. Symbolika na płaszczyźnie polityki jest swego rodzaju językiem, pozwala na tworzenie więzi społecznej. Odnosząc się do symbolu politycznego, bez znajomości jego genezy, wartości i przeznaczenia, nie jesteśmy w stanie odczytać jego ukrytego znaczenia.

Pisząc o symbolach w przestrzeni politycznej Litwy, musimy pamiętać, że symbole narodowe, podobnie jak symbole transnarodowe, ale też symbolika społeczności samorządowych, najprzeróżniejszych korporacji to symbole, które świadomościowo, wizualnie i werbalnie prezentują wartości i ciągłość historii kontynentów, narodów, państw, regionów, instytucji. Z tymi symbolami utożsamiają się członkowie społeczności, chociażby przy okazji świąt i uroczystości. Symbolika jest wyrazem kultury określonej grupy, w tym również wspomnianej wcześniej kultury politycznej. Wynika z zapotrzebowania na funkcjonowanie określonej symboliki w ramach realizowania obrzędowości. Posługiwanie się tymi samymi symbolami w postaci wyobrażeń, przekazów werbalnych i piśmiennych, śpiewów, gestów stawało się wyznacznikiem wspólnej przynależności grupowej. Opisuując symbole w przestrzeni politycznej Republiki Litwy, będziemy pamiętać o podstawowym wyznaczniku ich wartości, mianowicie o trwałości symboli. Wartość symbolu będzie określana poprzez jego niezbywalność dla systemu politycznego.

Już na etapie formułowania wstępnych tez badawczych powinniśmy przyjąć, że obrzędowość publiczna Republiki Litewskiej powinna opierać się na określonej symbolice, łączącej w sobie zarówno elementy narodowe, jak i symbole wpisane w tradycje i kulturę transnarodową, będące przede wszystkim odzwierciedleniem spójności i wzajemnego zaufania, pewności siebie i w konsekwencji wyrazem zdolności do tworzenia wspólnej wyobraźni, które to czynniki uniemożliwiają symbolom odegranie należytej roli we współczesnym społeczeństwie.

Postawię w tym miejscu tezę, że społeczeństwa które nie potrafią wytworzyć i utrzymać własnej symboliki nie są w stanie przetrwać. Dotyczy to również organizacji transnarodowych, na które zwracam uwagę przede wszystkim ze względu na znaczenie, jakie dla Litwy ma przynależność do Unii Europejskiej i NATO. Często ogranicza się, nie bez racji, ro-

rozumienie symboli do pewnego kanonu symboli narodowych, takich jak: godło, hymn, flaga, konstytucja, postacie czy rocznicowe uroczystości. Te bowiem stanowią podstawę do identyfikacji z grupą, ze społeczeństwem, z państwem itp. Natomiast rozumienie symboliki Unii Europejskiej, genety i znaczenia symboli unijnych mówi o świadomości bycia Europejczykiem, o wiedzy na temat celów, jakim przyświeca uczestnictwo we wspólnocie europejskiej¹⁶.

Spółeczeństwa powstają, funkcjonują i rozwijają się poprzez tworzenie i przekazywanie swoich znaczących symboli. Jest to pewien rodzaj języka, który łączy ludzi ze sobą poprzez komunikowanie koncepcji o wzajemnie zrozumiałym podstawowym znaczeniu. Państwo ewoluuje poprzez komunikowanie symboli swojej społeczności i świata zewnętrznemu. Społeczeństwo, które nie ma własnych wyrazistych symboli, nie może zrozumieć siebie i nie może się rozwijać. Zważywszy na ważną funkcję, jaką pełnią symbole w procesie społecznym, wiele narodów korzysta z zestawu symboli pomagających im w realizacji celów historycznych, pokonywaniu kryzysów politycznych, przeprowadzaniu transformacji społecznej i wdrażaniu modernizacji społeczeństwa, gospodarki i kultury. Na przykładzie Litwy warto sprawdzić tezę, że symbole zawsze odgrywały kluczową rolę w jednoczeniu podzielonych narodów. Były również wykorzystywane do zmiany mentalności i mobilizacji społeczeństw wokół nowego porządku lub planu społecznego.

Warto przy tym pamiętać, że istnieje w kręgu kultury politycznej i społecznej cały świat symboli regionalnych, nieformalnych, bądź to stworzonych na wzór symboli o charakterze narodowym, ale na potrzeby społeczności lokalnych, bądź też symboli „nieukonstytuowanych”, a istniejących w naszym otoczeniu, w naturze, w obyczajach społecznych, w kulturze popularnej i politycznej, a nawet w mediach i rzeczywistości wirtualnej. Jak twierdzi Witold Radwański, tylko nieliczne z tych symboli na tyle głęboko wrastają w świadomość zbiorową, żeby stać się symbolami narodowymi¹⁷.

¹⁶ M. Szczurowski, *Symbolika Zjednoczonej Europy w kulturze obrzędowości publicznej w Polsce*, [w:] M. Franz, K. Kościelniak red., *O polityce, która rządzi losami człowieka*, Toruń 2011, s. 45–66.

¹⁷ W. Radwański, *Czas odświeżyć narodowe symbole*, [w:] J. Szomburg red., *W poszukiwaniu portretu Polaków*; Polskie Forum Obywatelskie. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2009, seria: „Wolność i Solidarność” nr 12, s. 155.

Rzeczą niełatwą dla badacza jest sformułowanie kanonu symboli w sferze państwowości. Dotychczasowe badania nad problemem każą postawić tezę, że podstawowe z nich to terytorium i ludność je zamieszkująca, język oraz tożsamość narodowa. Te symbole wydają się być pierwotnymi w stosunku do kolejnych jak godło, barwy oraz hymn państwowy, symbolizujące suwerenność państwa i znajdujących swoją ochronę w konstytucjach poszczególnych państw. Wszystkie z owych symboli najczęściej nawiązują do tradycji historycznej oraz dorobku państwa i narodu, stąd należy im się priorytet w odniesieniu do innych symboli. Warto bowiem pamiętać, że w każdym państwie istnieje ponadto zbiór różnorodnych symboli o charakterze duchowym i materialnym stanowiących o identyfikacji społeczeństwa wokół określonych idei. Generalnie symbole stanowią element państwowej i narodowej tożsamości tak społeczeństwa jako całości, jak i poszczególnych obywateli. W symbolice między innymi realizuje się idea narodu jako jedności posiadającej wspólne zwyczaje, prawo i pochodzenie.

Przegląd symboliki w przestrzeni politycznej Litwy rozpoczniemy od wyżej wspomnianych symboli pierwotnych.

Terytorium symbolizuje nam więzi i relacje społeczne na określonej przestrzeni, co ściśle wiąże się z definicją podmiotu polityki jako zbiorowego lub indywidualnego uczestnika życia politycznego. Zakres owej przestrzeni może być bardzo różny, poczynawszy od najmniejszych jednostek podziału terytorialnego, na terytoriach państw, jednostkach transnarodowych i obszarze w ujęciu globalnym kończąc. Przedmiotem naszego zainteresowania będzie ukształtowane historycznie terytorium, które współcześnie symbolizuje więzi państwowości Litwy¹⁸. Z kolei tożsamość narodową będziemy rozumieć w kategoriach poczucia odrębności wobec innych narodów. Wyrażać się ona będzie między innymi w symbolach narodowych, języku, poczuciu więzi terytorialnych, świadomości historycznej, więzach krwi, stosunku do dziedzictwa kulturowego, kulturze czy też specyficznych cechach określanych jako charakter narodowy. Poczucie tożsamości narodowej ujawnia się zwłaszcza w sytuacjach, gdy potrzebne jest wspólne działanie na rzecz ogólnie pojętego dobra narodu. Tożsamość narodowa jest wyrazem świadomości narodowej, którą będziemy

¹⁸ Jako jeden z pierwszych pojęcie państwowości przedstawił Stanisław Kutrzeba. Patrz idem, *Królestwo i Galicja. Uwagi z czasów wojny*, Warszawa–Kraków 1917, s. 72–75.

rozumieć jako poczucie więzi kulturowo-etnicznej, połączone ze świadomością ciągłości historycznej.

Po raz pierwszy nazwy Litwa użyto około X wieku wobec terenów zamieszkałych przez część plemion Bałtów, indoeuropejskiej grupy ludnościowej, a mianowicie Auksztotów i Żmudzinów. To Bałtowie postrzegani są jako przodkowie dzisiejszych Litwinów, mimo że część zwłaszcza litewskich uczonych poszukuje swoich korzeni w Cesarstwie Rzymskim.

Ziemie zasiedlone plemionami litewskimi wkroczyły w okres tworzenia państwa na przełomie XII i XIII wieku. Sprzyjała temu sytuacja międzynarodowa, zwłaszcza sytuacja wewnętrzna państw ościennych. W Rusi nastąpił wówczas okres długotrwałego rozbicia dzielnicowego, podobnie w Polsce. W tych sprzyjających okolicznościach Litwini zaczęli przejawiać niezwykle ożywioną działalność polityczną i militarną. W XIII wieku książę Mendog zjednoczył plemiona litewskie, obejmując swoją władzę Auksztotę i Żmudź, utworzył małe, ale szybko rozwijające się państwo, rozpoczynając ekspansywną politykę terytorialną. Na pewien czas przeniósł się wraz ze swoim dworem do Nowogródka i tam w 1253 roku koronował się na króla¹⁹.

Dalsze losy Litwy, aż do 1795 roku, związane są z Wielkim Księstwem Litewskim, którego dzieje to historia łączenia się różnych terytoriów o odmiennej tożsamości, scalanych w jeden organizm państwowy²⁰. Już w XIV wieku w skład Wielkiego Księstwa wchodziła tzw. Litwa etniczna, czyli Litwa właściwa (Auksztota²¹), Wileńszczyzna i Żmudź, zajmujące razem terytorium o powierzchni około 80 000 km², co stanowiło mniej

¹⁹ W historiografii zarówno polsko- jak i litewskojęzycznej przeważa pogląd traktujący Mendoga jako litewskiego kolonizatora księstw ruskich, co stanowiło początek budowy potęgi Wielkiego Księstwa. Ostatnio jednak białoruski historyk Mikołaj Jermałowicz postawił tezę mówiącą o odwrotnym kierunku ekspansji. Mianowicie Mendog wypędzony z własnych ziem, znalazł schronienie w Nowogródku. Tam stanął na czele księstwa, co umożliwiło mu podbicie rodzinnych ziem litewskich. Por. Микола. І. Ермаловіч, *Беларуская дзяржава Вялікае „Княства” Літоўскае*, Мінск 2000.

²⁰ J. Suchocki, *Formowanie się i skład narodu politycznego w Wlk. Księstwie Litewskim późnego średniowiecza*, „Zapiski Historyczne” 1983, t. 48, z. 1/2, s. 31–78.

²¹ Auksztota, czyli tzw. Litwa właściwa. Tym mianem określana jest kraina historyczna na Nizinie Środkowolitewskiej w dorzeczu górnej i środkowej Wilii, traktowana jako ośrodek ekspansji państwa litewskiego. Stolicą Auksztoty jest Poniewież. Por. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski,

więcej 10% terytorium całego kraju. Pozostałe 90% to były ziemie ruskie Księstw: Kijowskiego, Czernihowsko-Siewierskiego, Wołyńskiego i Podolskiego. Podczas gdy na terenie Litwy etnicznej zamieszkiwało wówczas około 300 000 mieszkańców, to ziemie ruskie liczyły bez mała 1 700 000 mieszkańców²². Te wielkości przez stulecia w zasadzie nie ulegały większym zmianom.

Wielkie Księstwo Litewskie było tworem niespełniającym kryteriów państwowości w pełnym tego słowa znaczeniu. Jego ziemie cechował niewielki stopień zwartości. Już we wczesnym stadium zorganizowania Giedymin wydzielił pewne odrębne zwyczaje i wiarę litewskiego narodu, które jego członków łączyły w pojęcie „my”, mimo że sam był również księciem Rusi. Później Witold w czasie pertraktacji z Zakonem Krzyżackim o Żmudź twierdził, że Żmudzini to ten sam litewski naród, co Aukstoci: „Wszystko są jednym, jedna ziemia i ci sami ludzie”. O tym świadczy ten sam język na obu ziemiach, to samo pochodzenie. Oprócz tego wszyscy Żmudzini nazywani są Litwinami (Lithwanos)²³.

Wspomniana Żmudź, mimo podkreślanego pokrewieństwa etnicznego z Aukstotą, od 1441 roku występowała jako odrębne Księstwo Żmudzkie. Z kolei wiosną 1569 roku, w dobie Unii Lubelskiej, ruska szlachta Kijowszczyzny i Wołyńia łatwo zaakceptowała oderwanie tych ziem od Wielkiego Księstwa i ich inkorporację do Korony²⁴. Tym samym możnowładztwo litewskie, na czele z Radziwiłłem Rudym, zostało zmuszone do daleko idących ustępstw na rzecz Polski.

Wielkie Księstwo Litewskie przestało w zasadzie istnieć w 1795 roku. Obecnie na historycznych ziemiach Księstwa Litewskiego powstały samo-

B. Chlebowski, W. Walewski, t. V, Kutowa Wola–Maleszyce 1884, s. 330–331; J. Ochmański, *Historia Litwy*, wyd. rozszerz., Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990, s. 43–48.

²² J. Bardach, *Związek Polski z Litwą*, w: *Polska w epoce Odrodzenia – państwo – społeczeństwo – kultura*, red. A. Wyczański, Warszawa 1986, s. 108–161.

²³ Cyt za: R.R. Trimonienė, *Polityka jagiellońska a kształtowanie się litewskiego narodu politycznego w końcu XV – I połowie XVI wieku*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 2003, nr 19, s. 219–228.

²⁴ J. Bardach, op. cit., s. 108–161. J. Kiaupienė, A. Zakrzewski, *Unie polsko-litewskie – próba nowego spojrzenia*, [w:] A. Jankiewicz red., *Lex est Rex in Polonia et in Lithuania... Tradycje prawno-ustrojowe Rzeczypospolitej – doświadczenie i dziedzictwo*, Warszawa 2008, s. 65–82.

dzielne państwa – Litwa, Białoruś, częściowo Ukraina i Łotwa, niewielkie obszary należą do Polski i Federacji Rosyjskiej.

Symbolika obecna w przestrzeni politycznej Litwy w dużym stopniu sprowadza się do ukazywania litewskiej państwowości i litewskiego narodu, na przestrzeni jego historii, jako ofiary polityki mocarstw ościennych, przede wszystkim Rosji i Związku Radzieckiego, Polski oraz Niemiec. W tej konstrukcji Wielkie Księstwo wraz z jego osiągnięciami stanowi element pozytywny. Od 1918 roku Wielkie Księstwo Litewskie było podstawowym elementem kultury pamięci Litwy, symbolem w jej przestrzeni politycznej. W symbolice litewskiej Wielkie Księstwo jest przedstawiane jako państwo ściśle narodowe, nie mające właściwie nic wspólnego z Rzeczpospolitą i z polskością²⁵. Litwini najczęściej pamiętają jedynie „złoty wiek” Wielkiego Księstwa, który związany jest z Witoldem i trwa mniej więcej do jego śmierci. W wersji uproszczonej, która nadal pokutuje w litewskiej kulturze pamięci, po śmierci Witolda Litwy już nie było i dlatego nie trzeba pamiętać o rozbiorach.

W powszechnej świadomości Wielkie Księstwo Litewskie jest symbolem Litwy i litewkości²⁶. Jednak nawet po pobieżnej analizie możemy postawić tezę, że historyczne oddziaływanie i znaczenie symboliki księstwa, zarówno w sferze terytorium, ludności, języka a także świadomości narodowej, ma ze współczesną Republiką Litwy mniej wspólnego, niż wskazuje na to zakres czerpania przez Litwę ze skarbnicy symboliki Wielkiego Księstwa Litewskiego. Owa symbolika w wymiarze ogólnym jest bowiem o wiele bliższa Białorusi, tamtejszemu społeczeństwu, kulturze i języko-

²⁵ *Wielkie Księstwo w kulturze pamięci Litwy*, <http://www.muzhp.pl/artykuly/722/wielkie-ksiestwo-w-kulturze-pamieci-litwy> (dostęp 12.11.2012).

²⁶ W Polsce termin „Litwa” przyjął się do określenia całego obszaru Wielkiego Księstwa Litewskiego, łącznie z ziemiami ruskimi. Do upowszechniania tego terminu przyczyniły się między innymi prace pierwszych polskich historyków i kartografów, jak chociażby Bernarda Wapowskiego czy Marcina Bielskiego, którzy w stosunku do księstwa używali określenia Litwa. Ostatnio poglądy dotyczące problemu lokalizacji Litwy właściwej omówili w swoich pracach między innymi Aleksander Krawcewicz i Jerzy Ochmański oraz nieco wcześniej Michaił Spirydonow. Por. B. Wapowski, *Dzieje Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego od roku 1380 do 1535*, t. 1, Wilno 1847; M. Bielski, *Kronika wszytkiego świata*, Kraków 1551; A. Krawcewicz, *Powstanie Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Białystok 2003; J. Ochmański, *Litewska granica etniczna na wschodzie od epoki plemiennej do XVI wieku*, Poznań 1981; М.Ф. Спиридонов, „Литва” и „Русь” в Беларуси в 16 в., „*Наши Радавод*”, cz. 7, Гродна 1996.

wi. Z przekonaniem można powiedzieć, że Białoruś jest równoprawnym Litwie spadkobiercą dziedzictwa, a zatem i symboliki Wielkiego Księstwa Litewskiego²⁷.

Stworzone przez Giedymina imperium miało ogromny wpływ na historię wszystkich jego ziem, głównie białoruskich i litewskich. Podkreślić należy, że zdecydowana większość społeczeństwa Litwy, a zwłaszcza nielicznych elit, uległa szybkiemu zruszczeniu. Poza terenami Żmudzi, etniczne granice plemion litewskich szybko zaczęły się zacierać. Sprzyjała temu polityka władców litewskich, między innymi Witolda.

Otóż gdyby Witold podjął próbę wyzwolenia spod jarzma Zakonu Krzyżackiego spowinowaconych z Litwinami Prusów i Łotyszy, to połączenie się tych ludów w jednym państwie stworzyłoby mocny trzon etnicznie zwartej ludności. W rzeczywistości odsetek ludności litewskiej i litewskie terytorium etniczne w dobie organizowania wspólnoty państwowej z Polską były jeszcze mniejsze, bowiem władcy litewscy niejednokrotnie odstępowali Żmudź Krzyżakom, dążącym do uzyskania terytorialnego połączenia między Prusami a Inflantami. Ponadto osadnictwo bałtyjsko-litewskie sukcesywnie cofało się w kierunku południowo-wschodnim pod naporem żywiołu wschodniosłowiańskiego. Z tych między innymi powodów państwo litewskie korzystało w coraz większym stopniu z sił i zasobów związanej z nim Rusi.

Tymczasem Witold, idąc w ślady swoich poprzedników, zafascynowany kulturą Wschodu, dążył do stworzenia imperium na obszarach Rusi. Realizując swój cel, nie zawahał się sprzymierzyć z Krzyżakami²⁸. Także po śmierci Witolda uwaga władców litewskich kierowała się ku Rusi. Dla Litwinów, poza względami natury ekonomicznej, zwłaszcza możliwościami łatwego i szybkiego wzbogacenia się, dużą rolę w zainteresowaniu Rusią odgrywała również atrakcyjność wzorów kultury ruskiej. Jej wpływy utrzymywały się przez długi czas, także po przyjęciu przez Litwę katolicyzmu i utrzymują się do dzisiaj. Nieliczne litewskie elity polityczne, mimo deklarowania obrządku katolickiego, długo jeszcze żyły w kręgu kultury materialnej i duchowej, związanej z Bizancjum²⁹. Dopiero w drugiej

²⁷ <http://www.nawschod.eu/bialorus/wielkie-ksiestwo-bialoruskie>.

²⁸ J. Bardach, op. cit.

²⁹ Ibidem.

połowie XVI wieku i w XVII wieku ten stan rzeczy zaczął się zmieniać za sprawą idei humanizmu i Renesansu, które dzięki procesowi polonizacji ruskich wyższych warstw społecznych zaczęły docierać także na Litwę. Niemniej jednak współczesny symbol Wielkiego Księstwa Litewskiego i jego twórców kojarzy się z Bizancjum i szeroko rozumianą kulturą wschodu, w rzeczywistości bliższą obecnemu narodowi litewskiemu niż kultura zachodnioeuropejska.

Wielkie Księstwo Litewskie zamieszkiwały w większości narody słowiańskie (przodkowie dzisiejszych Białorusinów i Ukraińców), zaś plemiona bałtyckie (przodkowie dzisiejszych Litwinów) zasiedlały głównie tereny dzisiejszej Litwy. Językiem urzędowym aż do 1696 roku był słowiański język starobiałoruski. Posługiwano się nim dwór i administracja, po rusku pisano też dokumenty wychodzące z kancelarii wielkksiążęcej. Mimo że język ten nazywano litewskim, to jednak nie miał on nic wspólnego z tym, co dziś znamy pod nazwą język litewski. Następnie na terenie Księstwa językiem urzędowym był polski, wzorem Korony posługiwano się również łaciną³⁰. Ustupując miejsca polskiemu jako językowi urzędowemu, język starobiałoruski (zwany też staroruskim) pozostał wciąż najważniejszym wśród niższych klas społecznych.

Język litewski natomiast, którym w swoich dialektach posługiwali się Auksztoci i Żmudzini należy do grupy języków bałtyckich, którymi posługiwali się Bałtowie na terenach od ujścia Wisły po południowe granice dzisiejszej Estonii. Większość z języków tej grupy objętych zostało procesem wymierania, co znacznie zawężyło obszar ich występowania. Język litewski przetrwał w zasadzie tylko dzięki temu, że szczątkowo zachował się do XIX wieku na Żmudzi.

Zatem współczesna Republika Litwy, odwołując się do systemu symboli pierwotnych, napotyka niemałe problemy zarówno w sferze świadomości terytorialnej, tożsamości narodowej, jak i języka.

Dla symboli narodowych chronionych konstytucyjnie znajdują się odpowiednie zapisy w litewskiej ustawie zasadniczej, mówiące, że: „Artykuł 14 Język urzędowy – to język litewski; Artykuł 15 Barwy flagi państwowej – żółty, zielony, czerwony. Godło państwowe – biała Pogoń na czerwonym tle. Godło, flagę państwową oraz ich użycie określa ustawa;

³⁰ Ibidem.

Artykuł 16 Hymn państwowy – Vincas Kudirka «Tautiška giesmė». Artykuł 17 Stolicą państwa litewskiego jest miasto Wilno – długowieczna historyczna stolica Litwy”³¹.

Flaga Litwy, zwana przez Litwinów Trispalvota (Trójkolorowa), w obecnym wyobrażeniu została opracowana przez specjalnie w tym celu powołaną komisję w 1918 roku. Historycznymi barwami Wielkiego Księstwa Litewskiego, do którego symboliki odwołuje się Republika Litwy, była czerwień i biel. Jednak Litwini nie chcieli, aby ich barwy narodowe kojarzyły się z wrogimi barwami polskimi. Dlatego zaprojektowano flagę narodową w kolorach żółtym, zielonym i czerwonym. Symbolikę barw uzasadnia się następująco: kolor żółty symbolizuje słońce, które pełniło ważną rolę w pogańskim kulcie na terenie Litwy, a jednocześnie żółty jest wizualnym wyobrażeniem szlachetności i uczciwości; zieleń stanowi nawiązanie do dominujących w litewskim krajobrazie zielonych łąk i lasów, jest również symbolem nadziei na nowe życie państwa; z kolei czerwień symbolizuje krew przelaną za ojczyznę, a także jest barwą miłości.

Współczesna litewska flaga po raz pierwszy została wywieszona w Wilnie na budynku litewskiego parlamentu Taryby 11 listopada 1918 roku. W okresie okupacji radzieckiej jej używanie było zakazane. Została przywrócona w 1988 roku przez Radę Socjalistycznej Republiki Litewskiej i wywieszona na wieży na Górze Giedymina.

Godłem Litwy jest Pogoń (Vytis), jeden z najstarszych znaków państwowych w Europie. Przedstawia w polu czerwonym konnego rycerza ze wzniesionym nad głową mieczem i tarczą z herbem własnym Władysława Jagiełły w postaci podwójnego złotego krzyża w polu błękitnym. Uprząż końska jest również barwy błękitnej. Pogoń symbolizuje odwagę i ducha bojowego rycerstwa litewskiego. Podczas okupacji radzieckiej używanie godła Pogoni było zakazane. Przywrócono je dopiero 20 marca 1989 roku. Oprócz oficjalnego godła Pogoni, Litwini używają także Słupów Giedymina, sięgającego średniowiecza symbolu rodowego Wielkiego Księcia Giedymina oraz jego syna Kiejstuta i wnuka Witolda. Słupy Giedymina były symbolem litewskiego ruchu oporu w czasie okupacji sowieckiej.

³¹ *Lietuvos Respublikos Konstitucija įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d.*, opublikowana w: „Lietuvos Aidas”, 10.11.1992, nr. 220.

Pogoń była również godłem Białorusi. Przywrócenia „Pahonii” pragnęli zwolennicy niepodległości tego kraju. Pogoń pełniła oficjalnie rolę godła niepodległej Białorusi w okresie od 1991 roku do 7 czerwca 1995 roku, kiedy to prezydent Republiki Białorusi, Aleksander Łukaszenka, wydał rozporządzenie o zmianie godła, w nowej postaci nawiązującego do symboliki Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

„Tautiška giesmė” („Pieśń ojczyzniana”) jest litewskim hymnem narodowym. Została napisana w 1898 roku przez poetę i lekarza Vincasa Kudirkę, uznana za oficjalny hymn Litwy przez Sejm w 1919 roku. W latach okupacji radzieckiej jej wykonywanie było zakazane. „Tautiška giesmė” została przywrócona w 1988 roku.

Powyższe symbole są związane z ustanowieniem niepodległego państwa litewskiego po zakończeniu I wojny światowej. Funkcjonowały w przestrzeni politycznej Litwy w okresie międzywojennym i powróciły po zakończeniu radzieckiej okupacji Litwy.

Bardziej skomplikowane są losy stolicy kraju. Historycznie pierwszą stolicą Litwy był do 1230 roku Kiernów, później Troki, a za panowania Giedymina stolica została przeniesiona do Wilna, które od początku państwowości litewskiej należało do głównych ośrodków politycznych. W 1920 roku stolicą Litwy zostało Kowno, bowiem Wilno i Wileńszczyznę zajęli Polacy. Powrót litewskiej stolicy do Wilna nastąpił w październiku 1939 roku.

W okresie międzywojennym Wilno urosło do symbolu walki Litwinów z Polakami jako rzekomymi najeźdźcami. Odzyskanie Wilna było głównym hasłem politycznym na Litwie zarówno w relacjach wewnętrznych, jak i zabiegach politycznych na forum międzynarodowym. Obecnie miasto jest ponownie stolicą republiki. Jednocześnie Litwini wykorzystują je jako symbol w walce z przejawami polskości i polską mniejszością narodową na Litwie.

Nie jest celem niniejszego tekstu ocena nadmiaru czy niedostatku postaci o charakterze symbolicznym w przestrzeni politycznej Litwy. Natomiast przyjmując postulowaną we wstępie formę opisową symboliki, można z całym przekonaniem stwierdzić, że wśród postaci – symboli na Litwie aż roi się od książy, hetmanów, ludzi kultury i nauki, działaczy społecznych, którzy występują pod lituanizowanymi imionami i nazwiskami

i w stosunku do których, jak gdyby przypadkiem, informuje się, że byli polskimi królami lub hetmanami, że pracowali na polskich uniwersytetach, że ich prace naukowe lub dzieła sztuki powstawały w polskich pracowniach i były pisane w języku polskim, który traktowali jako język ojczysty. Litwini dowolnie i bezceremonialnie przypisują litewskość wielu wybitnym postaciom. Tym opiniom sprzyja niezrozumiała dla innych zasada pisowni nazwisk.

Jest natomiast faktem, że ludność polska w okresie międzywojennym, na Litwie Środkowej i Wileńszczyźnie, uznawała się za „Litwinów”, ale i równocześnie wiązała to z określeniem narodowym polskim. Na przestrzeni lat wiele wybitnych postaci definiowało siebie „Litwinami”. Nie była to jednak „litewskość” rozumiana w sensie etniczno-narodowym, ale jako odmiana szeroko pojętej polskości. Urodzony na Nowogródczyźnie Adam Mickiewicz pisał „Litwo, ojczyzno moja”, a Czesław Miłosz określał siebie jako poetę „litewskiego”. Wobec wieloznaczności określenia „Litwin” w XX wieku, wiele osób zamieszkujących lub pochodzących z ziem byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego używa terminu „Lietuwis”, na oznaczenie Nowolitwina (Bałtolitwina) i „Republika Lietuwy” dla określenia państwa.

Gdy po I wojnie światowej okazało się, że ci Litwini, którzy wybrali tożsamość bałtyjską, nie mają ochoty na bycie Polakami, Polska oderwała temu państwu Wilno. I nikomu nawet nie przychodziło do głowy ukrywać litewskości tych ziem. Parapaństwo, które Żeligowski z Piłsudskim utworzyli wokół Wilna nazwano Litwą Środkową. W jej godle oprócz polskiego Orła znalazła także swoje miejsce litewska Pogoń.

Utarło się sądzić, że w międzywojennym Wilnie, poza garstką Bałtów i zwolenników ruchu narodowego, nie było Litwinów. Ale Litwini tam byli – tyle, że polskojęzyczni, o kulturze polskiej. I zdecydowanie poparli przyłączenie Wilna do „polskiej Litwy”³².

Litwinem z krwi i kości jest bez wątpienia Witold Kiejstutowicz, największy symbol osobowy współczesnej Litwy. Symbol Wielkiego Księstwa Litewskiego. Witold, po litewsku Vytautas, jedna z barwniejszych i kontrowersyjnych postaci w dziejach Litwy. Był synem Kiejstuta i bratem stry-

³² Z. Szczerek, *Histeria obojga narodów, czyli czemu Litwini nie lubią Polaków i odwrotnie. I co z tym można zrobić, jeśli to, co robiono do tej pory jakoś nie chce działać*, <http://swiatowidz.pl/?p=2460> (dostęp 13.12.2011).

jecznym Władysława Jagiełły. Po objęciu władzy na Litwie przez Jagiełłę rozpoczął wojnę przeciwko bratu. Pojmany i uwięziony w Krewie, uciekł i w 1382 roku schronił się w Malborku. Ochrzczony przez Krzyżaków przyjął imię Wigand. Zakon uczynił swoimi spadkobiercami na wypadek wygaśnięcia dziedziczości. Następnie wspólnie z Krzyżakami zorganizował wyprawę na Litwę. Osiadł na krótko w zdobytych przez wojska krzyżackie Trokach, które następnie Jagiełło ponownie odbił. W 1385 roku Witold zawarł z Jagiełłą pokój, zaakceptował Unię w Krewie i przyjął jeszcze raz chrzest, tym razem od Cerkwi prawosławnej, przybierając imię Aleksander. Ale już w 1390 roku dołączył do wyprawy krzyżackiej i brał udział w oblężeniu Wilna bronionego przez Polaków. Następnie, za namową Jagiełły, wypowiedział sojusz Krzyżakom, w zamian za co został namiestnikiem polskiego króla na Litwie. W 1399 roku poniósł klęskę w bitwie nad Worskłą z Tatarami Złotej Ordy. Skutkowało to odcięciem Wielkiego Księstwa od dostępu do Morza Czarnego. W 1401 roku otrzymał dożywotnio tytuł Wielkiego Księcia Litewskiego, podlegającego jednak Jagielle, który dla siebie zastrzegł tytuł: „Najwyższego Księcia Litewskiego”. W 1409 roku Witold poparł powstania antykrzyżackie na Żmudzi, a w bitwie pod Grunwaldem dowodził wojskami litewsko-ruskimi. W latach 1429–1430 stał się ofiarą intrygi z koronacją na króla Wielkiego Księstwa. Sprzeciw co do koronacji Witolda zgłosił nie tylko Władysław Jagiełło, ale też papież Marcin V.

Witold zmarł jesienią 1430 roku w obecności Jagiełły w Trokach, przekazując mu przed śmiercią władzę wielkksiążęcą oraz wszystkie nadane mu przez króla kraje³³.

Jest bezspornym faktem, że w okresie panowania Witolda Wielkie Księstwo Litewskie zajmowało obszar 990 tys. km², tym samym osiągnęło największy przyrost terytorialny w swojej historii. Zaś, czasami złośliwy, Jan Długosz jest autorem wielokrotnie przytaczanego cytatu, że „na Witoldzie zaczyna się i kończy wielkość Litwy”.

Litwini uznają Witolda za ojca zwycięstwa pod Grunwaldem, która to bitwa należy do największych symboli współczesnej Republiki Litwy. Jak zaznaczono powyżej w 1401 roku Witold podpisał akt unii wileńsko-radomskiej, uzyskując tym samym tytuł Wielkiego Księcia Litwy. Jednak

³³ H. Łowmiański, *Polityka Jagiellonów*, Poznań 1999, s. 132–136.

Jagiello pozostał księciem zwierzchnim i to on był wodzem naczelnym wojsk polsko-litewskich w bitwie pod Grunwaldem.

Bitwa stała się bez wątpienia największym zwycięstwem oręża polskiego i litewskiego przy współudziale dzisiejszych Białorusinów, Ukraińców, Tatarów i innych narodowości. Natomiast faktem jest, że sukces odniesiony został w dużej mierze dzięki talentom politycznym i wojskowym Witolda. To między innymi dzięki kilkuletniemu pobytowi w Malborku posiadał on tajniki prowadzenia wojen przez zakon. Ta wiedza, wzbogacona doskonałą znajomością i umiejętnościami praktycznych zastosowań wschodnich metod walki, przyniosła sukces wojskom dowodzonym przez dwóch wybitnych strategów: Jagiełłę i Witolda. Plan strategiczny armii polsko-litewskiej, w znacznym stopniu autorstwa Witolda, ustalony na naradzie w Brześciu, był najlepszy z możliwych.

Jesienią 1409 roku król polski, nie będąc jeszcze gotowym do wojny, zgodził się na kilkumiesięczny rozejm. Ten okres został wykorzystany tak przez Jagiełłę, jak i Witolda, na zabiegi dyplomatyczne, dzięki którym między innymi król angielski Henryk IV, choć zapewniał zakon o swej życzliwości, nie udzielił pomocy militarnej krzyżakom. Również udział rycerstwa zachodniej Europy pod Grunwaldem był mniejszy, aniżeli spodziewali się krzyżacy. Planując wojnę, Polska i Litwa, głównie za sprawą talentów politycznych Witolda, zawierały układy polityczne między innymi z Wielkim Księciem Moskiewskim, ze Złotą Ordą, hospodarami Mołdawii i Wołoszczyzny, przychylny Polsce był też papież Aleksander V. Witold podjął próby powstrzymania od udziału w przygotowywanej na 1410 rok kampanii wojennej mistrza inflanckiego Konrada von Vietinghoffa.

Jednak mimo ogromnych zasług tak w sferze dyplomatycznej, jak i wojskowej, trudno Witolda określać jedynym ojcem zwycięstwa pod Grunwaldem, podobnie jak nie można tego tylko przypisywać Jagielle.

Wzmiankowana powyżej różnorodność symboli w przestrzeni politycznej Litwy skutkuje niemożliwością odniesienia się nawet do niewielkiej ich części, zważywszy także na ramy objętościowe niniejszego tekstu. Aby zobrazować problem wielobarwności i złożoności symboliki, posłużę się jeszcze jednym przykładem.

Otóż Litewskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych rozpoczęło w 2010 roku promocję własnego kraju zapachem piżma i mchu. Oto *lietuvos kva-*

pas (litewskie perfumy) stają się symbolami narodowymi razem z herbem, flagą czy hymnem. Litwa mająca problemy z własnym wizerunkiem, postanowiła poszukać nowego, pozwalającego łatwo rozpoznać kraj symbolu. Zdecydowano o stworzeniu zapachu, który byłby identyfikowany z Litwą. Pierwsze próbki perfum zostały wysłane do międzynarodowych ambasadorów i żołnierzy litewskich stacjonujących w Afganistanie³⁴.

Symbolu politycznego nie można zdefiniować bez umocowania go w kontekście pojęcia przestrzeni politycznej i podmiotów polityki. Symbol polityczny ma służyć umocnieniu władzy politycznej w świadomości społeczeństwa. Jeśli przedmiotem naszego zainteresowania jest państwo, to będziemy opisywać wpływ symboli na świadomość narodu. Symbolika jest ważnym elementem dyskursu politycznego, który wiąże rzeczywistość współczesną z tradycją i przeszłością. Opisując rolę i znaczenie symboli w przestrzeni politycznej Litwy, snujemy opowieść podlegającą reinterpretacji. Nie jesteśmy w stanie dokonać jednoznacznie brzmiącej syntezy kluczowych elementów kształtowanej kultury politycznej, a jedynie ekspozować pojedyncze, wybiórcze fakty dziejowe, wybierać elementy tradycji. Bogactwo symboli, ich rola propagandowa, zmienność funkcji sprawiają, że, koncentrując się na wybiórczym z konieczności opisie, będziemy formułować co najwyżej mniej lub bardziej trafne prognozy, a jednocześnie inspirować siebie i innych do nieustannej i żywej analizy problemu.

Każde społeczeństwo posiada uniwersum symboliczne, na które składają się wszystkie wytwory, wartości i normy danej kultury. Oceny kultury politycznej Litwy w sferze symboli jako kultury obywatelskiej będziemy dokonywać przede wszystkim poprzez udzielanie odpowiedzi na pytanie, czy i na ile kultura polityczna, obywatelska naszych wschodnich sąsiadów jest obecnie pojemna, żeby nie tylko z powodzeniem kreować własne wzorce, ale przejąć podstawowe wartości kulturowe Unii Europejskiej.

³⁴ B. Forssman, *Perfumy litewskim symbolem narodowym*, <http://www.n-ost.org/> (dostęp 17.09.2010).